

השנה ציין פסטיבל כרמיאל 21 שנים להיווסדו. תחילת העשור השלישי לפסטיבל היא מועד מתאים להערכת הישגיו, לבחינת הבעיות שעמן הוא מתמודד ולדין במקורות ההשראה שלו, בתרומתו לאמנות המחול בכלל ולריקוד העם בפרט, בייחודו וביעדיו. לא בכל העניינים האלה אפשר לדון בהרחבה בשורות הבאות; אבל ראוי לנסות להעריך את הפסטיבל בהתחשב ביעדים שעמדו לנגד עיניהם של יוזמיו, ובראשם מעצבו יונתן כרמון, ובשינויים שחלו ועדיין חלים בחברה הישראלית ובציפיות הקהל.

פסטיבל המחול בכרמיאל נוסד 20 שנה לאחר הכנס הארצי החמישי והאחרון לריקודי עם, שהתקיים בקיבוץ דליה ב-1968; ולאחר שכנסי הלהקות בצמח על שפת הכנרת (1978-1987), שהיו כנסים שנתיים ששילבו מופעי להקות והרקדות, מיצו את עצמם. ראשי תנועת ריקודי העם חיפשו רעיון חדש לפסטיבל ארצי לריקודי

ל-300 רקדנים, מיקום האמפיתיאטרון וממדיו היו פרי רוחו של כרמון. שילובים אלה ונוספים, המתקיימים עד היום, הם מסודות ההצלחה של הפסטיבל והם מסבירים את כוח המשיכה שלו.

במופעים הגדולים, שמחת החיים והנעורים, הצבעים, העונג שבתנועה והנאת הרוקדים מותרים רושם בצופים. הבעיה היא המהות. מאות רקדנים כשלעצמם אינם "המסר", גם אם יש בהם "מסר". בכנסי דליה היה קשר בין שפת התנועה, בעיות השעה, השקפת העולם והערכים של הרוקדים והקהל; בימינו, עם התערערות המכנה המשותף הרחב והסולידריות, עם עליית הציפיות ל"שואו" – למופע ראווה ולבידור בעקבות תרבות הרייטינג שהנחילה הטלוויזיה – עולה התחושה שהפסטיבל נמצא במצב של אובדן דרך. תחושה זו קיימת למרות המאמץ להציג את הריקודים שנוצרו בפסטיבל, לעתים בצורה מלאכותית, בהקשר היסטורי של מדינת

ריקודי עם ולהתפתחותם. בכנס דליה הראשון (1944) היו רק שישה ריקודי עם ישראלים שנוצרו בארץ, בין 22 הריקודים שהוצגו על הפרגולה של בית התרבות בקיבוץ. כנסי דליה תרמו ליצירת תנועת ריקודי העם ומיסודה; לגיבוש צעדות היסוד של ריקודי העם, שהן בעצם צעדות היסוד של רוב הריקודים הנוצרים גם היום, להקמת להקות ריקודי עם ולהעשרת הרפרטואר שלהן.

הבעיות של הצגת ריקודי עם וריקודי עדות על הבמה עלו כבר בכנסי דליה. בספרה **עם רוקד** (1969), כתבה גורית קדמן: "לא ריקודי עם העלינו, אלא תצוגה גדולה מבוימת רבת רושם". שולמית בת-דורי, הבמאית של הכנסים בדליה, כתבה בתוכניה של כנס המחולות ב-1958: "אני מהלכת על הקו הדק שבו ייפגשו, אך לא יתנגשו, מחול העם על אופיו והספונטניות שלו עם כללי הופעה ערוכה לראווה שחלים עליה ללא רחם

פסטיבל המחול בכרמיאל – לאן? דן רונן

חוקי הבמה". החשש של מעצבי כנסי דליה היה שמופעי הבמה יפגעו בריקודי העם, שהיו אז בחיתוליהם. היום אין חשש לריקודי העם, אבל הבעיות הקשורות בהעלאת ריקודי עם ופולקלור על הבמה נותרו בעינן. עם בעיות אלה מתמודדות כל הלהקות בעולם. על הבמה הריקודים אינם ריקודי עם או פולקלור אותנטיים, אלא ריקודים של מופע, המושפעים מחוקי הבמה. ליוצריהם יש נטייה ל"שואו" ראוותני; הרקדנים הם חובבים, כי רקדנים מקצועיים אינם מוצאים בהם עניין, ועוד.

עם. ברוך ונגר ז"ל, שהיה אז ראש העיר כרמיאל, חלם על פסטיבל מחול בעירו. דרכיהן של שתי היוזמות הצטלבו והוחלט על הקמת פסטיבל כרמיאל. יונתן כרמון הוזמן להיות מנהלו האמנותי. בתחילה שאפו יוזמי הפסטיבל לקיים פעם בשנתיים אירוע שישלב הרקדות ומופעי להקות שיועלו בפארק אופירה, באיצטדיון ובאולמות של כרמיאל. הם חששו שלא יהיו ללהקות יצירות חדשות איכותיות להציג כל שנה. כרמון ראה את הדברים מעט אחרת. הוא התייחס לפסטיבל

אין ספק, שפסטיבל כרמיאל הוא מפגש רוקדים, המחזק אותם ויוצר אצלם תחושת שייכות; הפסטיבל הוא גם מפגן הישגים של הלהקות; השאלות הן עד כמה הכוריאוגרפים של הלהקות ויוצרי ריקודי העם שואבים השראה מריקודי העם לדורותיהם – מריקודי העדות והמיעוטים שנצרכו במבחן הדורות, מהמורשות התרבותיות הקיימות בישראל. ללא מקורות אלו, המופעים יילכו וייעשו סתמיים, יאבדו כיוון וירבו ההשפעות של מופעי בידור. הקהל מצפה לביטוי אמנותי של "ישראליות", עם כל מורכבותה וסתירותיה, אף שרבים מערערים עליה בימינו. הקהל המגוון של ותיקים ועולים, של בני עדות

ישראל ותנועת ריקודי העם. גם הכמות הגדולה של האירועים פוגעת לפרקים באיכות ומטשטשת את זהותו של הפסטיבל.

כדי להמשיך ולהיות רלוונטי ומשמעותי, לבדל את עצמו מפסטיבלי אמנות ובידור רבים הקמים בישראל ולמשוך את הלהקות להופיע בו, פסטיבל כרמיאל חייב ליצור לעצמו מאפיינים ייחודיים של פסטיבל מחול ישראלי עם כיווני יצירה מקוריים. כנסי דליה תרמו תרומה משמעותית ליצירת

כרמיאל כאל פסטיבל למחול ישראלי, עיצב אירוע שנתי ושילב בו את כל תחומי המחול.

כבר מתחילת הדרך, שילוב המחול לכל סוגיו הוא ממאפייניו הייחודיים של פסטיבל כרמיאל; להקות ריקודי עם, להקות פולקלור ולהקות אמנותיות מקצועיות מהארץ ומחול, הרקדות והופעות, מופעים באולמות סגורים ומופעים אמנותיים בשטחים פתוחים – באמפיתיאטרון ובאיצטדיון; אירועי שירה ומחול לסוגיהם, לכל אלה ניתן מקום בפסטיבל. הרעיון להקים במה ענקית

Karmiel Festival, photo: Mati Almaliach

פסטיבל כרמיאל, צילום: מתי אלמליאח

של תנועת ריקודי העם והוא צריך להיות תרומתו של פסטיבל כרמיאל כפסטיבל ייחודי, שיעודו הוא חיפוש מתמיד אחר שפת תנועה של "מחול ישראלי".

ביבליוגרפיה

אשכנזי, רות. *סיפור מחולות העם בדליה*. הוצאת תמר. חיפה. 1992.
בת-דורי, שולמית. *תוכניה של כנס המחולות בדליה*. 1958.
קדמן, גורית. *עם רוקד*. הוצאת שוקן. תל אביב. 1969.

שקיבל השראה מהריקודים בהשפעה אפריקנית של השחורים בארצות הברית; בישראל נהגו בדרך דומה שרה לוי-טנאי, יונתן כרמון ועוד, וגם היום יש ההולכים בדרך זו.

כדי שפסטיבל כרמיאל לא יהפוך לעוד פסטיבל מני רבים או למופע בידור המוני מסחרי, עליו להמשיך ולחפש באופן מתמיד את הנישה שלו, את ייחודו, את זהותו ואת תכניו המיוחדים.
1. במרכזו חייבות להמשיך להיות ההרקדות וההופעות של להקות ריקודי העם שיזכו להדרכה ויעמדו בסטנדרטים של איכות בימתית, כוריאוגרפית וטכנית.

2. שילוב תחומי מחול שונים בפסטיבל אינו יעד בפני עצמו. מן הראוי שיתרום לדיאלוג ולהפריה הדדית בין התחומים השונים של המחול.
3. הפסטיבל חייב לתרום להעלאת רמת הלהקות, על ידי השתלמויות ברמה גבוהה לכוריאוגרפים, על ידי שילוב של כוריאוגרפים מקצועיים מכל תחומי המחול ולא רק על ידי תחרות כוריאוגרפיה.
4. לפסטיבל תרומה חשובה לפיתוח יצירות המחול העממי – ריקודי העם. עליו לקדם יצירה זו לא רק באמצעות תחרות ריקודי עם חדשים.
5. תרומתו החשובה של הפסטיבל היא יצירת דיאלוג בין המשכיות וחדשנות.
6. בין "השונות" – מקורות ההשראה המגוונים של העדות והמיעוטים בישראל ו"האחדות" – השאיפה ל"מכנה משותף". דיאלוג זה היה מסימניה הבולטים

ומיעוטים, של צעירים ומבוגרים, מצפה לתחושת שייכות, תחושה של "ביחד", של גאווה ושל הזדהות שכה חסרה לו.

כמה מהמדריכים טוענים שאם לא נאפשר לרקדנים להתבטא בסגנונות עכשוויים ובטכניקות מקצועיות, הם יעזבו את הלהקות. לטענתי אין סתירה בין דגש על חיפוש שפת תנועה של מחול ישראלי לבין סגנונות עכשוויים. אמנות איננה צומחת בחלל ריק. היא ממשיכה מורשות המפרות אותה וגם מורדת בהן; ברוב המקרים – שתי הגישות משולבות.

הפתרון הוא בשימור מורשות תרבות וחדושן המתמיד על ידי יצירה בהשראת יצירות העבר ועל ידי התאמת המשמעויות והתכנים לצרכים של כל דור ודור. המורשות התרבותיות הן מרכיב חשוב בכל חברה. ריקודי הפולקלור נוצרו על ידי טובי האמנים בתקופותיהם, והם משמשים מקור השראה ליצירותיהם של גדולי האמנים בעולם; בין היוצרים הבולטים בתחום המחול שעשו זאת היו מרתה גרהאם – ששאבה השראה מריקודי האצטקים במקסיקו, אמליה הרננדס, הכוריאוגרפית של בלט פולקלורי קו דה מקסיקו – ששאבה מריקודים אופייניים לאזורים השונים של מקסיקו; יירי קיליאן, המנהל האמנותי של נדרלנדס דנס תיאטר – ששאב מריקודי המאורים בניו זילנד והאבוריגינים באוסטרליה, ואלוין איילי,

ד"ר דן רונן – מוותיקי תנועת ריקודי העם. היה מנהל אגף התרבות והאמנות במשרד החינוך והתרבות בשנים 1977-1998. יו"ר סיאוף – מועצה בינלאומית של פסטיבלים לפולקלור, סניף ישראל, וחבר ההנהלה העולמית של המועצה.